

Research
Article

A Qualitative Study of the Contexts and Processes of Substance Use among Dormitory Students

Davood Ghasemzadeh¹

Received: 2025/02/21

Accepted: 2025/10/09

Abstract

Objective: The present study was conducted to qualitatively examine the contexts and processes of substance use among dormitory students and to explore prevention strategies. **Method:** This was a qualitative study using grounded theory. After conducting interviews, the recorded data were transcribed and analyzed using the Strauss and Corbin approach in three stages: open, axial, and selective coding. The participants were 20 individuals, including social and cultural experts in sociology and psychology, senior experts from the anti-narcotics headquarters, university health officials, and dormitory students. **Results:** Socio-psychological factors and categories such as peer pressure, loneliness, normalization of use, adventurism, and value changes were identified as causal conditions for substance use. Additionally, concentrated cultural and social policies, flawed prevention programs, and weak supervision were found to be contextual conditions. Unfavorable economic conditions, insufficient income, and poor family economic status were also identified as intervening conditions. Finally, the consequences of substance use among dormitory students were discovered to be increased costs for the government and families, low academic self-efficacy, higher healthcare expenses, and adverse health outcomes. Developmental prevention, designing alternative activities, and creating a supportive environment should be considered as strategies for preventing substance use. **Conclusion:** Findings from this study indicate that substance use among dormitory students is the result of a complex interplay of individual, social, and psychological factors; highlighting the need for comprehensive and multidimensional prevention approaches that consider the micro, meso, and macro levels.

Keywords: Substance use, Dormitory students, Socio-psychological factors, Developmental prevention

1. Assistant Professor, Department of Social Sciences Education, Farhangian University, Tehran, Iran. Email: D.ghasemzadeh@cfu.ac.ir

مطالعه کیفی بسترها و فرآیندهای مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی

داود قاسم زاده^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۰۱

چکیده

هدف: پژوهش حاضر به منظور بررسی کیفی بسترها و فرآیندهای مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی و استراتژی‌های پیشگیری از آن انجام شد. **روش:** پژوهش حاضر کیفی و از نوع نظریه داده بنیاد بود. در این پژوهش بعد از انجام مصاحبه‌ها، اطلاعات مصاحبه‌های ضبط شده پیاده شده و با استفاده از شیوه اشتراوس و کوربین در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. مشارکت کنندگان این پژوهش ۲۰ نفر از صاحب نظران مسائل اجتماعی و فرهنگی در رشته‌های جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، کارشناسان ارشد ستاد مبارزه با مواد مخدر، مسئولان حوزه بهداشت و سلامت دانشگاه و دانشجویان خوابگاهی بود. **یافته‌ها:** عوامل اجتماعی و روانی و مقوله‌های فشار همسالان، احساس تنهایی، عادی سازی مصرف، ماجراجویی و تغییرات ارزشی به مثابه شرایط علی در مصرف مواد اعتیادآور بودند. به علاوه، سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی متمرکز، برنامه‌های پیشگیری ناقص و نظارت ضعیف به عنوان شرایط زمینه‌ای بودند. همچنین، شرایط نامطلوب اقتصادی، درآمد ناکافی و وضعیت نامساعد اقتصادی خانواده به مثابه شرایط مداخله‌گر شناسایی شدند. نهایتاً، افزایش هزینه‌های دولت و خانواده، ضعف خودکارآمدی تحصیلی، افزایش هزینه‌های بهداشتی، و پیامدهای نامطلوب سلامتی به عنوان پیامدهای مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی کشف شدند. پیشگیری رشدمدار، طراحی فعالیت‌های جایگزین و ایجاد محیط حمایتی به عنوان راهکارهای پیشگیری از مصرف مواد در نظر گرفته شوند. **نتیجه‌گیری:** یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی نتیجه تعامل پیچیده‌ای از عوامل فردی و اجتماعی و روانی است. این یافته‌ها بر نیاز به رویکردهای جامع و چندبعدی در پیشگیری تاکید دارند که در سطوح مختلف خرد، میانی و کلان مدنظر قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: مصرف مواد اعتیادآور، دانشجویان خوابگاهی، عوامل اجتماعی و روانی، پیشگیری رشد مدار

مقدمه

اعتیاد به مواد فرد را از لحاظ روانی، جسمی، اجتماعی و اقتصادی تحت تاثیر قرار می‌دهد. در حال حاضر، نسل جوان نسبت به گذشته بیشتر به مواد اعتیادآور گرایش پیدا کرده‌اند، به طوری که یکی از مسائل مهم کشور اعتیاد جوانان است. در بین جوانان، دانشجویان از لحاظ موقعیت و نقش آنها در جامعه با بقیه دوستان خود تفاوت دارند. شرایط خاص اجتماعی دانشجویان جامعه را به این سمت سوق می‌دهد که مساله اعتیاد را در بین آنها نادیده بگیرند، ولی نتایج مشاهدات و مطالعات حاکی از این است که مصرف مواد اعتیادآور و تمایل به اعتیاد در بین این گروه وجود دارد و نگرانی‌هایی را به دنبال دارد (سراج‌زاده و فیضی، ۱۳۸۶؛ گودرزی و اله‌دادی، ۱۴۰۳). گزارش پیمایش‌ها به طور پیوسته نشان می‌دهند که گستره مصرف مواد در بین افراد جوان بیشتر از افراد بزرگسال است. براساس گزارش جهانی مصرف مواد مخدر در سال ۲۰۱۷، اوج مصرف مواد در بین سنین ۱۸ تا ۲۵ سال مشاهده می‌شود (دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد^۱، ۲۰۱۷). همچنین، گزارش شده است که حدود ۷ تا ۳۲ درصد از جوانان سنین ۱۸ تا ۲۵ سال در سراسر جهان انواع متنوعی از مواد (نظیر کانابیس و مت‌آمفتامین) را مصرف کرده‌اند (هان^۲ و همکاران، ۲۰۱۷). در مورد مسئله اعتیاد، برآوردها متفاوت است و از ۱/۲ میلیون تا ۶ میلیون مصرف‌کننده در کشور تخمین زده می‌شود. نتایج پژوهش‌های معتبر نشان می‌دهد که آمار مصرف‌کنندگان مستمر و غیرمستمر مواد مخدر در ایران بر طبق اعلام ستاد مبارزه با مواد مخدر در سال ۱۳۹۷ حدود ۴ میلیون و ۴۰۰ هزار نفر بوده است (قاسم‌زاده، ۱۴۰۲؛ میرزایی مقدم و همکاران، ۱۴۰۳).

امروزه اعتیاد به مواد در بین جوانان یک مشکل بزرگ بین‌المللی و ملی است (گلوژه^۳ و همکاران، ۲۰۱۵) و اثرات منفی بهداشتی، روانی، اجتماعی و مالی اعتیاد به مواد در بین جوانان بیشتر مشهود و هشداردهنده است. مصرف مواد و اعتیاد یک مشکل جهانی است که بر خطوط نژاد، طبقه، مذهب و قومیت تاثیر می‌گذارد. علیرغم تلاش‌های ملی و

1. united nations office on drugs and crime (UNODC)

2. Han
3. Glozah

بین‌المللی برای مقابله با این مساله، تعداد افرادی که تحت تاثیر این مشکل قرار گرفته‌اند همچنان در حال افزایش است و عادات مصرف آنها به ویژه در بین افراد در سنین دانشگاه تغییر می‌کند (اولاینکا^۱، ۲۰۲۲). بسیاری از نظریه‌های جامعه‌شناختی و روان‌شناختی به تبیین چرایی و چگونگی تمایل جوانان به مصرف مواد اعتیادآور پرداخته‌اند. برای مثال، در تئوری یادگیری اجتماعی تاکید بر این است که افراد کج‌رفتاری را در طول تعامل خود و طی فرآیندهای خاصی یاد می‌گیرند (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳). مطالعه نامادا و کریمی^۲ (۲۰۲۱) نشان داد که از بین سه عامل اصلی فشار همسالان، محل سکونت دانشجویی و پیشینه خانوادگی که بر مصرف دانشجویان تاثیر می‌گذارد، متغیر فشار همسالان اهمیت بیشتری دارد. بر اساس نظریه محرومیت نسبی، انسان‌ها عموماً به مقایسه خود با دیگران می‌پردازند و وقتی که احساس فقر و بی‌عدالتی می‌کنند واکنش‌های شدید عاطفی که منجر به تعارضات شدید می‌شود را نشان می‌دهند (توسلی و نورمرادی، ۱۳۹۱) و در چنین وضعیتی است که افراد چاره را در خوشی‌های ناشی از مصرف سیگار و مواد اعتیادآور می‌بینند. انواع مختلفی از پژوهش‌ها وجود دارد که بر شیوع‌شناسی و بروز و ظهور انواع مواد مخدر (رحیمی موقر و همکاران، ۱۳۸۵؛ حیاتی و همکاران، ۱۳۹۶) و به علل و عوامل موثر بر مصرف مواد در دانشجویان متمرکز هستند (اکبری و همکاران، ۱۳۹۵؛ پیری و دیرکوند مقدم، ۱۳۹۹؛ کردستانی و همکاران، ۱۳۹۶). در این بین، پژوهشی که با رویکرد کیفی و با تکنیک مصاحبه به مطالعه مصرف مواد در بین دانشجویان خوابگاهی پرداخته اهمیت و ضرورت اساسی پیدا می‌کند. وجه ممیزه این پژوهش با سایر پژوهش‌ها در این حوزه نخست تاکید آن بر دانشجویان خوابگاهی و محیط خوابگاه‌ها و ساختارها و فرآیندهای حاکم بر آنها است و دوم تمرکز مطالعه حاضر بر مصاحبه با متخصصان و کارشناسان از منظر ناظر بیرونی است. بنابراین، این پژوهش به دنبال مطالعه کیفی بسترها و فرآیندهای مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی و استراتژی‌های پیشگیری بود.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش داده بنیاد^۱ انجام شد. مشارکت کنندگان این پژوهش ۲۰ نفر از صاحب‌نظران مسائل اجتماعی و فرهنگی در رشته‌های جامعه‌شناسی و روان‌شناسی، کارشناسان ارشد ستاد مبارزه با مواد مخدر، مسئولان حوزه بهداشت و سلامت دانشگاه و دانشجویان خوابگاهی بود. که با روش نمونه‌گیری نظری و هدفمند انتخاب شدند. شرط ورود افراد به مطالعه داشتن اطلاعات کلیدی درباره مصرف مواد اعتیادآور در بین جوانان بود. در این پژوهش، بعد از انجام مصاحبه‌ها اطلاعات مصاحبه‌های ضبط‌شده پیاده شد و با استفاده از شیوه اشتراوس و کوربین در سه مرحله کدگذاری باز^۲، محوری^۳ و گزینشی^۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در کدگذاری باز متن مصاحبه به صورت سطر به سطر استخراج و به صورت کدهایی ثبت می‌شوند. کدگذاری باز روند خرد کردن، مقایسه کردن، مفهوم‌پردازی و مقوله‌بندی کردن است. در کدگذاری محوری کدهای استخراج شده در کدگذاری باز با یکدیگر مقایسه و موارد مشابه حول محور مشترکی ادغام می‌شوند. سرانجام، در کدگذاری گزینشی متغیر اصلی پژوهش مشخص می‌شود که از تکرار زیاد مولفه یا متغیر حاصل می‌شود. فرآیند نمونه‌گیری تا رسیدن به مرحله اشباع نظری ادامه یافت. به منظور برآورد قابلیت اعتبار از معیارهای گوبا و لینکلن^۵ (۱۹۹۴) استفاده شد. تحلیل مقایسه‌ای مداوم به منظور اعتباربخشی اطلاعات گردآوری شده و اطمینان از درستی آنها صورت گرفت، به این ترتیب که بعد از انجام مصاحبه‌ها، تجزیه و تحلیل آنها بلافاصله انجام شد و به صورت مستمر مورد بازبینی قرار گرفت. برای افزایش معیار انتقال‌پذیری اهداف پژوهش به مشارکت کنندگان توضیح داده شد و رضایت آنها برآورد گردید. معیار قابلیت تایید هم به واسطه بررسی دقیق اطلاعات توسط مشارکت کنندگان پژوهش برآورد شد.

1. grounded theory
2. open coding
3. axial coding

4. selective coding
5. Guba & Lincoln

یافته‌ها

در پژوهش حاضر مصاحبه‌ها جمله به جمله خوانده شد و مقوله‌ها پس از کدگذاری جمله‌ها استخراج شدند. داده‌های خام از طریق تحلیل خط به خط و با استفاده از رویه طرح پرسش، مقایسه و مراجعه مکرر به آنها به مفاهیم تبدیل شدند.

جدول ۱: عوامل تأثیرگذار بر مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی با کدگذاری باز، محوری و انتخابی

ابعاد مدل پارادایمی	کدگذاری باز	کدگذاری محوری	انتخابی
شرایط علی	تأثیر دوستان، همکلاسی‌ها، دوستان ناباب، هم محله‌ای، گوشه‌گیری، انزوا، عدم ارتباط، نبود تعامل، دوری از خانواده، رواج مصرف، احساس شکست‌ناپذیری، کنجکاوی، حس جدید، تجربه نو، هیجان، کم شدن اعتقادات، کم توجهی به شعارهای مذهبی، نادیده گرفتن باورهای مذهبی، تغییر در پوشش، تحول سبک زندگی، کمرنگ- شدن سنت‌ها	فشار همسالان احساس تنهایی عادی‌سازی مصرف ماجراجویی و کنجکاوی جوانی تغییرات ارزشی	تأثیرگذاری عوامل اجتماعی و روانی
	بی‌توجهی به مشاوره در خوابگاه‌ها، مراجعه پایین دانشجویان به مشاوران، نبود آگاهی روان‌شناختی، ضعف قانون، کنترل ضعیف، غفلت از رفت و آمد دانشجویان، ضعف توجه به روحیات دانشجویان خوابگاهی	برنامه‌های پیشگیری ناقص نظارت ضعیف	سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی متمرکز دانشگاه
	فشار مالی، شرایط بد اقتصادی خانواده‌ها، داشتن خانواده فقیر، نداشتن شغل، اختلالات تنفسی، قلبی و عروقی، مشکلات گوارشی، اختلال شناختی، کاهش تمرکز و توجه، تنش‌های روحی شدید و اضطراب، افت تحصیلی، بی‌انگیزه بودن نسبت به تحصیل، غیبت از کلاس- های درس و کاهش عملکرد تحصیلی	درآمد ناکافی وضعیت نامساعد خانواده افزایش هزینه‌های بهداشتی ضعف خودکارآمدی پیامدهای نامطلوب سلامتی	شرایط نامطلوب اقتصادی افزایش بار هزینه‌های دولت و خانواده
	برگزاری رویدادهای سرگرمی و تفریح، مسابقات ورزشی، دوره‌های هنری، برنامه‌های آموزشی، خدمات مشاوره‌ای و روان‌شناختی	طراحی فعالیت‌های جایگزین ایجاد محیط حمایتی	شرایط نامطلوب اقتصادی

شرط علی: تاثیر گذاری عوامل اجتماعی و روانی

فشار همسالان

مشارکت کنندگان این پژوهش در ارتباط با عوامل موثر بر مصرف مواد اعتیاد آور به تاثیر دوستان، همکلاسی ها، دوستان ناباب، و هم محله ای اشاره کردند که در مقوله محوری فشار همسالان طبقه بندی شده است. در پژوهشی نیکوی کوپس و همکاران (۱۳۹۶) به این نتیجه رسیدند که بین همنشینی با همسالان بزهکار و گرایش به اعتیاد رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. برخی از پژوهش ها به صورت مداوم گزارش کرده اند که رفتارهای مصرف مواد اعتیاد آور در بین دانشجویان موسسه های آموزش عالی معمولاً با شیوه های هنجاری قبلاً درک شده در بین همسالان مرتبط است (آکو^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). اله دادی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که تاثیر پذیری منفی از شبکه دوستی همسالان نقش موثری در گرایش به مصرف مواد مخدر دارد. یکی از استادان جامعه شناسی در این خصوص اظهار داشت: "البته این امر در تحقیقات هم به خوبی نشان داده شده است که یکی از عوامل مهم در کشیده شدن پای نوجوانان و جوانان به مصرف مواد اعتیاد آور، دوستان و همسالان هست. این مورد در رابطه با مدرسه هم صدق می کند. دانش آموزان بیشتر ساعات خودشان را با دوستان و همکلاسی های خودشان هستند و حتی بعد از محیط مدرسه با همدیگر در ارتباط هستند. طبیعی است که در صورت آلوده شدن یک نفر به مواد می تواند دیگری رو هم بکشد طرف خودش."

احساس تنهایی

برخی از مشارکت کنندگان در خصوص شرایط علی موثر بر مصرف مواد اعتیاد آور در بین دانشجویان خوابگاهی به مفاهیمی پرداختند که در مقوله احساس تنهایی طبقه بندی شد. در دنیای امروز با گسترش استفاده از شبکه های اجتماعی و به تبع آن گوشه گیری و کاهش ارتباط با دیگران احساس تنهایی در جوانان افزایش یافته و همین در گرایش آنها به سمت مصرف مواد نقش دارد. برخی از پژوهش ها فقدان سرگرمی، استرس تنهایی و افسردگی را از عوامل مهم گرایش دانشجویان خوابگاهی به مصرف مواد اعتیاد آور

می‌دانند (خدامرادی و همکاران، ۲۰۲۴). شواهد حاکی از این است که بین احساس تنهایی و مصرف مواد اعتیادآور رابطه مثبتی وجود دارد (فرشباف دادخواه و همکاران، ۱۴۰۳). یکی از مشارکت‌کنندگان چنین اظهار داشت: "در دنیای امروز جوانان و نوجوانان اکثراً با گوشی هستند و ارتباط حضوری کم‌رنگ شده حتی با والدین و اعضای خانواده هم مشاهده می‌شود که ساعت‌ها صحبت نمی‌کنند. در این مواقع، آسیب‌ها هم زیاد می‌شوند."

عادی‌سازی مصرف

بسیاری از مشارکت‌کنندگان بر این باور بودند که عادی‌سازی مصرف مواد در خوابگاه‌های دانشجویی یکی از علت‌های اصلی گرایش دانشجویان به سمت مواد اعتیادآور است. یکی از مشارکت‌کنندگان در این خصوص گفت: "در برخی مواقع، مواد دخانی در خوابگاه‌های دانشجویی/اوتقادر مصرف می‌شود که به روال عادی زندگی خوابگاهی تبدیل می‌شود."

ماجرایجویی و کنجکاوی‌های جوانی

مشارکت‌کنندگان به تجربه مواد اعتیادآور از هر نوع اشاره می‌کنند و بسیاری از افرادی هم که درگیر مواد می‌شوند به این موضوع پرداخته‌اند که ما در اولین مصرف فقط به لذت متفاوت فکر می‌کردیم و وقتی که ادامه‌دار شد نتیجه چیزی جز گرفتار آمدن در مواد اعتیادآور نبوده است. تجربه دانشگاه اغلب محیطی از اکتشاف و آزمایش را برای دانشجویان به ارمغان می‌آورد. دانشجویان در معرض طیف وسیعی از تجربیات جدید و احساس شکست‌ناپذیری و کنجکاوی قرار می‌گیرند که می‌تواند آنها را به تجربه مواد مخدر هم سوق دهد (استیونس^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). این مرحله از تجربه که با اعتقاد به توانایی فرد در کنترل مصرف مواد مخدر بدون عوارض مشخص می‌شود می‌تواند به سرعت به اعتیاد تبدیل شود (آدیسون^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). در برخی از پژوهش‌ها به این نتیجه رسیدند که گروه جوانان به دلایل مختلف از جمله بحران هویت، بحران‌های روانی ناشی از مشکلات اجتماعی، ماجراجویی و تنوع طلبی از آسیب‌پذیرترین گروه‌های جامعه محسوب می‌شوند (مومنی و همکاران، ۱۴۰۳). یکی از روان‌شناسان چنین گفت: "در

محیط خوابگاهی جوانان زمانی که دور هم جمع می شوند با تبادل اطلاعات شان در مورد برخی از لذت ها و تفریح های هیجانی می پردازند. در این میان، مواد و الکل هم از این هیجان هاست. "عضو هیات علمی در رشته روان شناسی چنین بیان داشت: "یکی از عوامل خیلی مهم در کشیده شدن دانشجویان خوابگاهی به مواد اعتیاد آور دوره می های دوستانه و صحبت کردن در مورد ماجرهای هیجانی و احتمالاً شرط بندی برای اجرای آنهاست. در این مواقع معمولاً جوانان دست به کارایی می زنند که پیامدهای خطرناکی دارد."

تغییرات ارزشی

با تحلیل مصاحبه های مشارکت کنندگان این پژوهش در رابطه با شرایط زمینه ای موثر بر مصرف مواد اعتیاد آور مقوله تغییرات ارزشی به دست آمد که به کم شدن اعتقادات، کم توجهی به شعارهای مذهبی، نادیده گرفتن باورهای مذهبی، تغییر در پوشش، تحول سبک زندگی، و کم رنگ شدن سنت ها اشاره دارد. در مطالعه ای مظفر و همکاران (۱۳۸۸) به این نتیجه رسیدند که نابهنجاری فرهنگی، بدبینی افراد نسبت به خود و اطرافیان، بی اعتمادی افراد نسبت به همه چیز، سردرگمی فرد و اغتشاش موجود بین هنجارهایش و بی محتوایی زندگی، و شخصیت فرد در گرایش و اعتیاد به مواد تاثیر دارند.

مشاور مدرسه در این خصوص چنین اظهار داشت: "من در بین دانش آموزانی که مراجعه می کنند، کم توجهی به ارزش های سنتی و دینی را زیاد می بینم. بعضی وقت ها فکر می کنم که خانواده ها کم می دارند ولی این امر در بین بچه های خانواده های مذهبی هم دیده می شود که اعتقادات مذهبی را جدی نمی گیرند و آداب و شعایر را با اکراه انجام می دهند، به نظر می رسد این مسایل زمینه ای را فراهم می سازد برای رفتارهای پرخطر نظیر مصرف مواد و الکل." استاد جامعه شناسی هم چنین بیان داشت: "ارزش ها و باورها یکی از عواملی است که هر فرد را به جامعه و اعضای جامعه خودش پیوند می دهند و این همبستگی با شعایر تقویت می شود. هم مطالعات پژوهشی و هم مشاهدات میدانی حاکی از این هست این نوع ارزش ها دچار دگرگونی شده اند از نحوه لباس پوشیدن تا آرایش و ظواهر حتی پایبندی به سنت ها. بخشی از این امر بر اساس پیشرفت های جامعه طبیعی است ولی زمانی که مدیریت نشود خودش را در رفتارهای ضد اجتماعی نشان می دهد."

زمینه و بافت: سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی متمرکز دانشگاه

برخی از مشارکت‌کنندگان به سیاست‌ها و برنامه‌های متمرکز دانشگاه در پدیدآیی آسیب‌ها اشاره می‌کردند و بر این باور بودند که در سیاست‌های مختلف بایستی به شرایط و موقعیت‌های زیست بوم دانشجویان توجه اساسی شود و از هر گونه سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی بدون مشارکت دانشجویان اجتناب شود.

برنامه‌های پیشگیری ناقص

برخی از مشارکت‌کنندگان در رابطه با عوامل زمینه‌ای موثر بر مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان به برنامه‌های پیشگیری ناقص اشاره می‌کردند. آنها بر این باور بودند که در برخی از مواقع به خدمات مشاوره‌ای و روان‌شناختی در خوابگاه‌های دانشجویی بی‌توجهی می‌شود و یا سهم کمی به این امر می‌دهند.

نظارت ضعیف

برخی از مشارکت‌کنندگان به مقوله نظارت ضعیف بر رفتار و اعمال دانشجویان در محیط‌های خوابگاهی اشاره کردند و آن را عاملی اساسی در مصرف مواد اعتیادآور می‌دانستند. برخی از پژوهش‌ها به این نتیجه رسیدند که دانشجویانی که در خوابگاه‌های دانشجویی سکونت دارند به دلیل عدم نظارت والدین و تاثیر فشار همسالان در معرض مصرف مواد هستند (حیدرآبادی و همکاران، ۲۰۱۵). یکی از مشارکت‌کنندگان چنین اظهار داشت: "دانشگاه‌ها باید قوانین سخت و شفاف در زمینه مصرف مواد مخدر داشته باشند و هنجارهای رفتاری مورد قبول را به دانشجویان اعلام کنند. در غیر اینصورت ممکن است دانشجویان احساس کنند که می‌توانند به راحتی از این قوانین تخلف کنند."

شرایط مداخله‌گر: شرایط نامطلوب اقتصادی

برخی از مشارکت‌کنندگان به شرایط نامطلوب اقتصادی در مصرف مواد اعتیادآور دانشجویان تاکید داشتند و نداشتن شغل مناسب، درآمد ناکافی، داشتن خانواده فقیر و فشار مالی را در تجربه استرس و اضطراب و همچنین در گرایش به مواد موثر می‌دانستند.

درآمد ناکافی

بسیاری از مشارکت کنندگان به نداشتن شغل و درآمد کافی در تمایل دانشجویان خوابگاهی به مصرف مواد اعتیادآور اشاره می کردند. آنها بر این باور بودند که دانشجویانی که در محیط خوابگاهی با فشار مالی مواجه هستند برای دوری از استرس و فشارهای روحی و روانی به احتمال زیاد به سمت مصرف مواد سوق پیدا می کنند. یکی از مشارکت کنندگان چنین اظهار داشت: "فشار مالی و درآمد ناکافی دانشجویان را با چالش های زیادی رو به رو می کند. در محیط خوابگاهی برای اینکه دانشجویان تنش های روانی رها شود معمولاً مشاهده شده که یکی از راه ها روی آوردن به مصرف مواد می باشد."

وضعیت نامساعد اقتصادی خانواده

برخی از مشارکت کنندگان وضعیت نامساعد اقتصادی خانواده را در گرایش دانشجویان به مصرف مواد اعتیادآور موثر میدانستند. یکی از مشارکت کنندگان چنین اظهار داشت: "واقعیت این است که شرایط بد اقتصادی خانواده ها تاثیر مستقیمی در روح و روان فرزندان دارد و این امر به خصوص برای دانشجویان می تواند استرس و فشار روحی را به وجود آورد. من بارها در مراجعانم مشاهده کرده ام که برای دوری از نگرانی و تشویش خاطر روی به مواد آورده اند."

پیامدها: افزایش بار هزینه های دولت و خانواده

برخی از مشارکت کنندگان بر این موضوع تاکید داشتند که زمانی که فردی مواد اعتیادآور را مصرف می کند هزینه های زیادی را بر خانواده ها و دولت تحمیل می کند و به یک معنا نه تنها زندگی شخصی فرد و خانواده اش به خطر می افتد، بلکه هزینه های مالی و اجتماعی زیادی برای جامعه به همراه دارد.

پیامدهای نامطلوب سلامتی

برخی از مشارکت کنندگان به عوارض جسمی و سلامتی ناشی از مصرف مواد اعتیادآور اشاره می کردند و اختلالات تنفسی و قلبی و عروقی و مشکلات گوارشی را از پیامدهای جدی مصرف مواد می دانستند. برخی از متخصصان به مشکلات روانی نظیر افسردگی و

اضطراب و اختلالات شناختی تاکید داشتند. یکی از روانشناسان چنین بیان داشت: "مصرف مواد در بین دانشجویان مشکلات فراوانی را به وجود می آورد که از جمله آنها می توان به اختلال شناختی، کاهش تمرکز و توجه، تنش های روحی شدید و اضطراب اشاره کرد."

ضعف خودکارآمدی تحصیلی

برخی از مشارکت کنندگان ضعف خودکارآمدی تحصیلی را از پیامدهای اصلی مصرف مواد اعتیادآور توسط دانشجویان می دانستند و بر این باور بودند که وابستگی به مواد موجبات افت تحصیلی، بی انگیزه بودن نسبت به تحصیل، غیبت از کلاس های درس و کاهش عملکرد تحصیلی را فراهم خواهد ساخت. یکی از مشارکت کنندگان اظهار داشت: "دانشجویانی که به مواد از هر نوع آن وابسته می شوند، افت تحصیلی پیدا می کنند، در امتحانات و آزمون ها عملکرد ضعیفی از خود نشان می دهند، از کلاس ها غیبت می کنند و در نهایت اخراج می شوند."

افزایش هزینه های بهداشتی

برخی از مشارکت کنندگان به افزایش هزینه های سلامتی جسم و روان دانشجویان در صورت اعتیاد آنها پرداختند و بر این باور بودند که زمانی که دانشجویی به دام اعتیاد می افتد هزینه های زیادی به خانواده ها و دولت تحمیل می شود. یکی از مشارکت کنندگان چنین اظهار داشت: "واقعیت این هست هر دانشجویی که گرفتار اعتیاد می شود هزینه های مادی خانواده ها از یک سو و هزینه های دولت از سوی دیگر افزایش می یابد."

راهکارها: پیشگیری رشدمدار

طراحی فعالیت های جایگزین

برخی از مشارکت کنندگان در رابطه با استراتژی های موثر در پیشگیری از مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی به مفاهیمی همچون برگزاری رویدادهای سرگرمی و تفریح، مسابقات ورزشی، دوره های هنری و کارگاه های متناسب با سلاقی و علاقی دانشجویان اشاره کردند که در مقوله محوری طراحی فعالیت های جایگزین طبقه بندی شد. یکی از مشارکت کنندگان چنین اظهار داشت: "مدیران دانشگاه در برنامه های خود باید

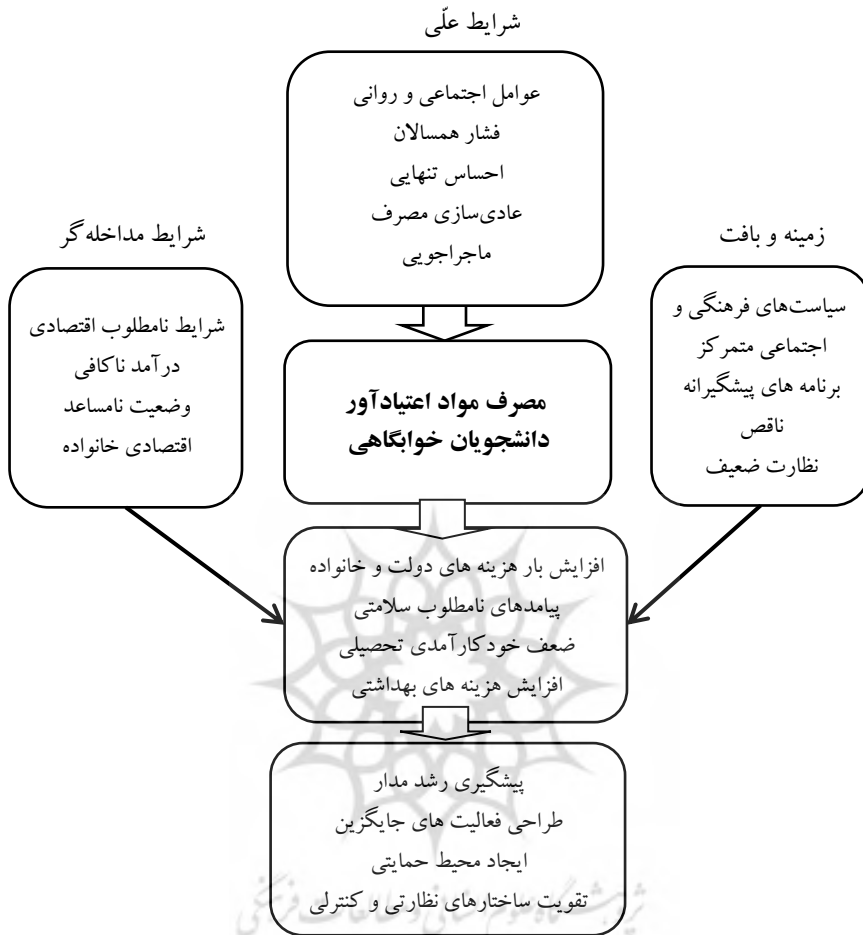
مطابق علائق دانشجویان رویدادهای ورزشی و هنری را در سرلوحه کارهای خود قرار دهند. با این برنامه‌ها می‌توان اقدامات موثری در زمینه پیشگیری از مصرف مواد انجام داد."

ایجاد محیط‌های حمایتی

برخی از مشارکت‌کنندگان به محیط حمایتی در خوابگاه‌های دانشجویی پرداختند و بر این باور بودند که مجموعه‌ای از برنامه‌های آموزشی، خدمات مشاوره‌ای و روان‌شناختی، محیط خوابگاهی امن و سالم، بسط همدلی بین سرپرستان و دانشجویان می‌توان به پیشگیری از مصرف مواد اعتیادآور کمک کرد. یکی از مشارکت‌کنندگان چنین اظهار داشت: "اگر می‌خواهیم که دانشجویان عاری از مواد مخدر داشته باشیم، ضرورت دارد که در خوابگاه‌های دانشجویی مراکز مشاوره‌ای و روان‌شناختی داشته باشیم و به دانشجویان خدمات روان‌شناختی ارائه بدهیم."

تقویت ساختارهای نظارتی و کنترلی

برخی از مشارکت‌کنندگان، تقویت زیرساخت‌های نظارت را در رابطه با پیشگیری از مصرف مواد اعتیادآور ضروری تلقی می‌کردند. آنها بر این باور بودند که وجود سیستم‌های موثر نظارتی می‌تواند رفتارهای دانشجویان را در محیط خوابگاهی مدیریت کند و به میزان بالایی در پیشگیری از رفتارهای ناسالم تاثیرگذار خواهد بود. یکی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشت: "یکی از سیستم‌های کنترلی حضور مستمر و منظم مسئولان و سرپرستان خوابگاه‌ها در محیط خوابگاهی، سالن‌های عمومی و فضاهای راهروها و گفتگو با دانشجویان است. این اقدام بازدارنده است." یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان اظهار داشت: "دانشگاه باید در مدیریت خوابگاه‌ها به سمتی پیش رود که فضای امن و اعتمادسازی برای دانشجویان ایجاد کند تا آنها بتوانند مسائل و نگرانیهای خود را به راحتی و بدون ترس ابراز کنند. این راهکار هم می‌تواند پیشگیری مطلوبی باشد."

شکل ۱: الگوی پارادایمی مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی
(شرایط علی، راهکارها و پیامدها)

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر مطالعه کیفی بسترها و فرآیندهای مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی و استراتژی های پیشگیری بود. در واقع، دانشجویان با ورود به فضای خوابگاه با چالش هایی زیادی همچون احساس تنهایی و غربت، فشارهای مالی و تحصیلی، دوری از خانواده و مشکل پذیرش اجتماعی در بین دوستان خود مواجه می شوند. این چالش ها در کنار مواجهه با افراد یا موقعیت های پرخطر و دسترسی راحت به مواد زمینه شکل گیری تجربه های انحرافی همچون مصرف مواد اعتیادآور را فراهم می سازد.

مشارکت کنندگان این پژوهش در شناسایی شرایط علی موثر در مصرف مواد اعتیادآور دانشجویان خوابگاهی به مقوله‌هایی نظیر فشار همسالان، احساس تنهایی، عادی‌سازی مصرف مواد و ماجراجویی و کنجکاوی جوانی اشاره کردند که در مقوله محوری عوامل اجتماعی و روانی طبقه‌بندی شد. در محیط خوابگاه بسیاری از دانشجویان ممکن است برای پذیرش در جمع دوستان و هم‌اتاقی‌های خود به رفتارهای خاصی روی آورند که یکی از آن‌ها مصرف مواد اعتیادآور است. یکی از مقوله‌ها در مصرف مواد اعتیادآور دانشجویان خوابگاهی احساس تنهایی است که از عوامل روانی است و تاثیر مستقیمی بر روی تمایل به مصرف مواد اعتیادآور دارد. دانشجویانی که تنهایی و غربت را تجربه می‌کنند ممکن است برای فرار از این احساس به مصرف مواد روی بیاورند. به زعم بسیاری از مشارکت کنندگان این پژوهش عادی شدن مصرف و ماجراجویی و کنجکاوی های جوانی در دانشجویان خوابگاهی به مثابه شرایط علی برای مصرف مواد اعتیادآور می‌باشد. واقعیت این است که اگر مصرف مواد در محیط خوابگاهی به عنوان رفتار معمول و پذیرفته شده تبدیل شود، به بخشی از سبک زندگی دانشجویی تبدیل می‌شود. برخی از دانشجویان هم هستند که به صورت تفریحی و از روی کنجکاوی به مصرف مواد اعتیادآور کشیده می‌شوند.

بسیاری از مشارکت کنندگان در رابطه با شرایط زمینه‌ساز مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی به مقوله محوری سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی متمرکز دانشگاه اشاره می‌کردند. واقعیت این است که تمرکزگرایی در برنامه‌ها و سیاست‌های دانشگاه ابتکار عمل و رفتارهای خلاقانه را از دانشجویان می‌گیرد. دلیل استقبال اندک دانشجویان از برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی دانشگاه هم شاید در همین موضوع نهفته باشد. زمانی که برنامه‌های فراغتی دانشجویان از تنوع کافی برخوردار نباشد، احتمال اینکه به سمت رفتارهای انحرافی سوق پیدا کنند افزایش می‌یابد. تمرکزگرایی در برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی بسیاری از دانشجویان را از مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه محروم می‌سازد و چون جایگزین‌های مناسبی برای این امر در دانشگاه‌ها تعبیه نشده است احتمال گرایش به رفتارهای انحرافی بیشتر می‌شود.

مشارکت کنندگان در رابطه با شرایط مداخله گر در مصرف مواد اعتیادآور دانشجویان خوابگاهی به متغیرهای اقتصادی اشاره کردند. در برخی از موارد، دانشجویان برای فرار از استرس و اضطراب ناشی از نداشتن درآمد یا شرایط نامساعد اقتصادی خانواده خود به مصرف مواد روی می آورند. برخی از مطالعات هم به تاثیرگذاری مسائل اقتصادی در مصرف مواد اعتیادآور اشاره کرده اند. مشکلات اقتصادی و فقر ریشه و مبنای اصلی بسیاری از آسیب های اجتماعی است. این یافته براساس نظریه محرومیت نسبی تفسیر می شود. براساس نظریه محرومیت نسبی، جرم شناسان معتقدند که نابرابری درآمد در جوامع مختلف هم تولید فشار می نماید و هم باعث افزایش میزان جرم در آنها می شود. به خاطر اینکه شکاف عمده بین فقیر و غنی کینه توزی و عدم اعتماد را به وجود می آورد و چنین وضعیتی سرانجام منجر به خشونت و جرم می شود. در جوامعی که در آنها نابرابری درآمد افزایش یافته است یک نوع حقارت و سرافکنندگی در افراد کم درآمد ایجاد می شود که این عامل باعث ایجاد انگیزه های مجرمانه در برخی از این افراد می گردد (تازیکی، ۱۳۹۳). در محیط خوابگاهی دانشجویان احتمال بیشتری دارد که وضعیت خود را با سایرین مقایسه کند و به این احساس برسد که از آنچه حق دارند یا انتظار دارند محروم شده اند و در این حالت است که احتمال دارد به مصرف مواد اعتیادآور روی آورند.

برخی از مشارکت کنندگان به پیامدهای مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی در مقوله محوری افزایش هزینه های دولت و خانواده پرداختند. آنها بر این باور بودند که اگر مصرف مواد در بین دانشجویان به روال عادی تبدیل شود، پیامدهای نامطلوبی نظیر ضعف خود کارآمدی تحصیلی، افزایش هزینه های بهداشتی و بیماری های متعدد خواهد داشت. در مطالعه ای اولوول^۱ و همکاران (۲۰۲۴) به این نتیجه رسیدند که اثرات مخرب مصرف مواد اعتیادآور هم بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان نظیر کاهش نمرات و افزایش غیبت و هم مشکلات سلامت جسمانی مانند قلب و عروق و مسائل تنفسی تاثیر می گذارد. علاوه بر این موارد، اضطراب، افسردگی و روان پریشی را هم تشدید می کند. می توان گفت که مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی

زنجیره‌ای از پیامدهای منفی را به همراه دارد که نه تنها سلامت جسم و روان و آینده فردی دانشجویان را به خطر می‌اندازد، بلکه بار سنگینی بر دوش دولت و خانواده‌ها می‌گذارد. این هزینه‌ها شامل هزینه‌های مستقیم و غیر مستقیم می‌باشد و از هزینه‌های درمانی و پیشگیری تا هزینه‌های مرتبط با کاهش خودکارآمدی تحصیلی و هدررفت سرمایه‌گذاری‌های آموزشی را شامل می‌شود. علاوه بر این موارد، هزینه‌های مالی و اجتماعی و عاطفی را هم بر خانواده‌ها تحمیل می‌کند.

مشارکت کنندگان پژوهش حاضر در رابطه با راهکارهای پیشگیری از مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی به مقوله‌های طراحی فعالیت‌های جایگزین و ایجاد محیط حمایتی اشاره کردند. برخی از مطالعات بر این امر تاکید داشته‌اند که پیشگیری از مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان نیازمند یک رویکرد چند وجهی است که مقوله‌های اجتماعی- فرهنگی، آموزشی و سلامت و بهداشت را در نظر داشته باشد (آدو^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). با توجه به هوشمندی سیستم مافیایی عرضه و توزیع مواد اعتیادآور در اشکال و انواع مختلف، برخی از مطالعات از جمله پژوهش کاباش^۲ و همکاران (۲۰۲۲) تاکید دارند که برای افزایش آگاهی و ارائه خدمات حمایتی در راستای پیشگیری و کنترل مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان باید متناسب با نیاز دانشجویان برنامه‌هایی طراحی و اجرا شوند. بنابراین، مدیران دانشگاه بایستی دوره‌ها و کارگاه‌های مرتبط با پیشگیری از مصرف مواد اعتیادآور را در محیط خوابگاهی برگزار کنند و مراکز مشاوره‌ای و روان‌شناختی را در خوابگاه‌ها ایجاد نمایند تا دانشجویان در معرض خطر را شناسایی کنند و عوامل محافظ را در دانشجویان تقویت کنند. برخی از مطالعات هم نظیر حیدری و همکاران (۲۰۱۵) با توجه به پیامدهای مخرب و ناگوار مصرف مواد پیشنهاد می‌کنند که دانشگاه‌ها برنامه‌های کنترل مصرف مواد را با تمرکز بر گروه‌های پرخطر متمرکز کنند. در نتیجه، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان خوابگاهی نتیجه تعامل پیچیده‌ای از عوامل فردی و اجتماعی و روانی است. این یافته‌ها بر نیاز به رویکردهای جامع و چندبعدی در پیشگیری تاکید دارند که در

1. Adu

2. Kabbash

سطوح مختلف خرد، میانی و کلان مدنظر قرار گیرد. از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به عدم تعمیم‌پذیری به جمعیت‌های وسیع‌تر دانشجویان خوابگاهی یا سایر گروه‌ها اشاره کرد. محدودیت دیگر مرتبط با دسترسی به مشارکت‌کنندگان است، به این معنا که گاهی اوقات مشارکت‌کنندگان به دلیل حساسیت موضوع برای ضبط صحبت‌های خود رضایت نمی‌دادند.

منابع

اکبری، یونس؛ سراج‌زاده، سید حسین؛ زمانی مقدم، مسعود و رشیدی، جمال (۱۳۹۵). عوامل اجتماعی مرتبط با مصرف مواد مخدر در بین دانشجویان. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۱۵ (۳۲)، ۲۰۷-۲۲۱.

پیری، کوثر و دیرکوند مقدم، اشرف (۱۳۹۹). بررسی شیوع و علل گرایش به سوء مصرف مواد مخدر در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ایلام. *مجله علوم پزشکی ایلام*، ۳ (۴).
<http://newresearch.medilam.ac.ir/article-1-367-fa.html>
تازیکی، طلعت (۱۳۹۳). بررسی راهکارهای پیشگیری اجتماع‌مدار از اعتیاد به مواد مخدر در اطفال و نوجوانان (با تاکید بر آموزش کار با جامعه). *فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی*، ۱ (۲)، ۵۳-۸۵.

توسلی، غلامعباس و نورمرادی، سکینه (۱۳۹۱). بررسی جامعه‌شناختی علل گستره آسیب‌های اجتماعی در بین حاشیه‌نشین‌های شهر تهران (مورد مطالعه منطقه چهار (خاک سفید). *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۴ (۳)، ۸۰-۶۵.

حیاتی، فرخنده؛ گرجیان، زهرا؛ محمودی، ناهید؛ زارع، کورش؛ سیاح برگرد، مهدی؛ منادی زیارت، حدیثه و شگفت‌فرد، مرجان (۱۳۹۶). شیوع سوء مصرف مواد و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان پرستاری شهر آبادان. *مجله توسعه آموزش جندی شاپور*، ۸ (۴)، ۳۹۸-۳۹۱.

رحیمی موقر، آفرین؛ سهیمی ایزدیان، الهه و یونسیان، مسعود (۱۳۸۵). مطالعه مروری وضعیت مصرف مواد در دانشجویان کشور. *پایش*، ۵ (۲)، ۸۳-۱۰۴.

سراج‌زاده، سید حسین و فیضی، ایرج (۱۳۸۶). مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی در بین دانشجویان دانشگاه‌های دولتی در سال تحصیلی ۱۳۸۱-۱۳۸۲. *رفاه اجتماعی*، ۶ (۲۵)، ۸۵-۱۱۰.

عباس زاده، محمد؛ علی زاده اقدم، محمدباقر؛ آفایاری هیر، توکل و نجف زاده نجوانلو، اسماعیل (۱۳۹۳). کجروی فرهنگی و عوامل مرتبط با آن در میان پسران دبیرستانی شهر تبریز. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۷(۲۵)، ۳۸-۲۵.

فرشپاف دادخواه، منیژه؛ پورعلی و کیلی میاندوآب، ملیحه؛ باهری اسلامی، نسیم و شالچی، بهزاد (۱۴۰۳). تاثیر آموزش حل مسئله اجتماعی بر احساس تنهایی، امید به زندگی و خودکارآمدی در زنان مبتلا به اختلال مصرف مواد. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، ۱۸(۷۳)، ۱۵۴-۱۳۵.

قاسم زاده، داود (۱۴۰۲). مطالعه کیفی علل و زمینه‌های اختلال مصرف مواد در بین دانش‌آموزان شهر تبریز. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، ۱۷(۶۷)، ۱۲۶-۱۰۱.

کردستانی، داود؛ فرهادی، علی و سلیمانی، فریا (۱۳۹۶). بررسی علل گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. *مجله علمی پژوهشی یافته*، ۱۹(۱)، ۵۳-۴۲.

گودرزی، سعید و اله‌دادی، نورالدین (۱۴۰۳). پیش‌بینی میزان گرایش به مصرف مواد مخدر بر اساس عوامل فرهنگی، اجتماعی و خانوادگی در دانشجویان. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، ۱۸(۷۲)، ۱۸۸-۱۶۹.

مظفر، حسین؛ ذکریایی، منیژه و ثابتی، مریم (۱۳۸۸). آنومی فرهنگی و اعتیاد به مواد مخدر در بین جوانان ۱۳-۲۸ ساله شهر تهران. *پژوهش‌نامه علوم اجتماعی*، ۳(۴)، ۵۴-۳۳.

مومنی، اسکندر؛ بابائی، محسن؛ پور رحیمی، مهدی؛ شیرزاد، جلال؛ اردلانی، حسین و افتخاری اصغر (۱۴۰۳). عوامل مؤثر بر مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید در بین جوانان (مورد مطالعه: شهر کرمانشاه). *فصلنامه اعتیادپژوهی*، ۱۸(۷۳)، ۵۴-۳۱.

میرزایی مقدم، داود؛ شیری، طهمورث و محسنی، رضاعلی (۱۴۰۳). معناکاوی سبک زندگی جوانان مصرف‌کننده مواد اعتیادآور در فرحزاد تهران: مطالعه کیفی با رویکرد نظریه زمینه‌ای. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، ۱۸(۷۱)، ۸۴-۵۵.

نیکوی کوپس، الیاس؛ کریمی، زینب؛ آسوده نالکیاشری، زهرا و یونسی، سید جلال (۱۳۹۶). بررسی مولفه‌های منابع شناخت خود و همنشینی با همسالان بزهکار در گرایش به اعتیاد در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی اراک*، ۲۰(۶)، ۱۰۳-۹۳.

اله‌دادی، نورالدین؛ میرزایی، ابراهیم و سلیمی‌پور، ندا (۱۴۰۲). واکاوی کیفی بسترهای گرایش به مصرف مواد مخدر. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، ۱۷(۶۸)، ۹۴-۶۹.

References

- Addison, M., Kaner, E., Spencer, L., McGovern, W., McGovern, R., Gilvarry, E., & O'Donnell, A. (2021). Exploring pathways into and out of amphetamine

- type stimulant use at critical turning points: A qualitative interview study. *Health Sociology Review*, 30(2), 111-126.
- Adu, A. O. P., & Oluwatusin, A. O. (2024). Impact of Drug Use and Substance Abuse on Students' Academic Performance in Nigerian Tertiary Institutions. *Journal of Humanities and Social Policy*, 10(4), 108-115.
- Glozah, F. N., Adu, N. A. T., & Komesuor, J. (2015). Assessing alcohol abstinence self-efficacy in undergraduate students: psychometric evaluation of the alcohol abstinence self-efficacy scale. *Health and Quality of Life Outcomes*, 13, 189.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of Qualitative Research*, 2(163-194), 105-118.
- Han, B., Compton, W. M., Blanco, C., & DuPont, R. L. (2017). National trends in substance use and use disorders among youth. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 56(9), 747-754 .e3.
- Heydarabadi, A. B., Ramezankhani, A., Barekati, H., Vejdani, M., Shariatinejad, K., Panahi, R., ... & Imanzad, M. (2015). Prevalence of substance abuse among dormitory students of Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran. *International Journal of High Risk Behaviors & Addiction*, 4(2), e22350.
- Heydari, S. T., Izedi, S., Sarikhani, Y., Kalani, N., Akbary, A., Miri, A., ... & Akbari, M. (2015). The prevalence of substance use and associated risk factors among university students in the city of Jahrom, Southern Iran. *International Journal of High Risk Behaviors & Addiction*, 4(2), e22381.
- Ikoh, M. U., Smah, S. O., Okwanya, I., Clement, U. A., & Aposhi, Z. A. (2019). Factors Affecting Entry Into Drug Abuse Among Youths in Lafia Metropolis: Implications on Security. *SAGE Open*, 9(1). <https://doi.org/10.1177/2158244018823428>
- Kabbash, I., Zidan, O., & Saied, S. (2022). Substance abuse among university students in Egypt: prevalence and correlates. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 28(1), 31-40.
- Khodamoradi, M., Sanaei, Z., & Khanlarzadeh, E. (2024). Investigation of frequency and factors related to drug use in male students living in dormitories. *Journal of Substance Use*, 29(6), 1221-1225.
- Namada, J.M., & Karimi, J.N. (2021). Drug and substance abuse among university students, *Research square*. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-966829/v1>
- Olayinka, A. E. (2022). Determinants of Substance Abuse Among High Abusers Of Drugs In Ondo State Universities. *Midwifery*, 6(1), 40-49.
- Oluwole, I. S., Ishola, A. G., Ojo, I. O., & Babarimisa, O. (2024). Risk Factors and Consequences of Drug Abuse Among Undergraduate Students. *International Journal of Medicine, Nursing & Health Sciences*, 5, 47-63.
- Stevens, A., Hughes, C. E., Hulme, S., & Cassidy, R. (2022). Depenalization, diversion and decriminalization: A realist review and programme theory of alternatives to criminalization for simple drug possession. *European Journal of Criminology*, 19(1), 29-54.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2017). *World Drug Report*. Retrieved from United Nation Office on Drugs and Crime.